

УДК 378.1:351.85(4-672ЄС)
DOI <https://doi.org/10.32782/tnv-pub.2024.6.4>

ЄВРОПЕЙСЬКА МОДЕЛЬ ОРГАНІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ВИЩОЇ ОСВІТИ

П'ятничук І. Д. – кандидат економічних наук, доцент,
декан факультету управління Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника
ORCID: 0000-0003-2876-6422

У статті досліджено Європейської моделі організації публічного управління системою вищої освіти в сучасних умовах. Проаналізовано європейську модель організації публічного управління системою вищої освіти, що базується на поєднанні національних стратегій країн-членів ЄС із загальноєвропейськими ініціативами. Розглянуто основні тенденції розвитку вищої освіти в ЄС, включно із цифровізацією, інтернаціоналізацією, інклюзивністю та інтеграцією ринку праці.

Визначено, що процес прийняття рішень в Європейському Союзі щодо вищої освіти є досить складним і багаторівневим, оскільки він залучає різноманітні інституції, органи влади та зацікавлені сторони. Проаналізовано принципи прийняття рішень у сфері вищої освіти, серед яких виокремлено субсидіарність, додатковість, відкритість і прозорість. Також виокремлено етапи прийняття рішень інституціями ЄС у сфері вищої освіти, а саме ініціатива, консультації, прийняття рішень, імплементація.

Вивчено роль ключових інституцій ЄС, таких як Європейська комісія, ENQA та інші, які залучені до процесу прийняття рішень у сфері вищої освіти. Висвітлено нормативні документи, які регламентують діяльність системи вищої освіти, включно з «Стандартами і рекомендаціями щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти» (ESG) та іншими стратегічними актами.

Основними сферами, в яких ЄС приймає рішення щодо вищої освіти є: якість освіти, фінансування, дослідження та інновації, соціальна інклюзія, цифрова трансформація. Визначено основні напрями, які формують сучасний стан і перспективи розвитку вищої освіти в ЄС, серед яких посилення академічної мобільності, удосконалення механізмів забезпечення якості та впровадження інноваційних технологій.

Ключові слова: публічне управління, вища освіта, механізми публічного управління, публічне управління вищою освітою, публічне адміністрування, Європейський Союз, Європейська модель, якість освіти, інтеграція, цифровізація.

Piatnychuk I. D. The European model of the organization of the public management of the higher education system

The article examines the European model of public governance in the higher education system under modern conditions. The European model, which combines the national strategies of EU member states with pan-European initiatives, has been analyzed. Key trends in the development of higher education in the EU, including digitalization, internationalization, inclusiveness, and labor market integration, are considered.

It has been established that the decision-making process in the European Union regarding higher education is complex and multilayered, involving various institutions, governmental bodies, and stakeholders. The principles of decision-making in higher education governance, such as subsidiarity, complementarity, openness, and transparency, are analyzed. The stages of decision-making by EU institutions in the higher education sector are highlighted, including initiation, consultation, decision-making, and implementation.

The role of key EU institutions, such as the European Commission, ENQA, and others involved in the decision-making process in higher education, has been studied. Regulatory documents governing the activities of the higher education system, including the "Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area" (ESG) and other strategic acts, are highlighted.

The main areas where the EU makes decisions regarding higher education include quality assurance, financing, research and innovation, social inclusion, and digital transformation. Key directions shaping the current state and prospects of higher education in the EU are identified, such as enhancing academic mobility, improving quality assurance mechanisms, and introducing innovative technologies.

Key words: *public governance, higher education, public governance mechanisms, higher education governance, public administration, European Union, European model, education quality, integration, digitalization.*

Постановка проблеми. Сьогодні Європейська модель організації публічного управління системою вищої освіти є зразком інтеграційного підходу, який поєднує національні особливості з загальноєвропейськими цілями. В умовах глобалізації, технологічного прогресу та посилення конкуренції на ринку освітніх послуг система управління вищою освітою відіграє ключову роль у забезпеченні якості, доступності та інноваційного розвитку університетів.

Відмітимо, що Європейський Союз створив унікальну інституційну базу, яка сприяє гармонізації освітніх стандартів, підтримці мобільності студентів і викладачів, а також посиленню зв'язків між освітою, наукою та ринком праці. Завдяки таким ініціативам, як Болонський процес, програма Erasmus+ і Стандарти та рекомендації щодо забезпечення якості, країни Європейського простору вищої освіти поступово впроваджують спільні підходи до акредитації, фінансування та управління закладами освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання Європейської моделі організації публічного управління системою вищої освіти вивчається у різних наукових дослідженнях та наводиться у міжнародних звітах, стандартах й інших нормативних документах ЄС.

Вітчизняні дослідники також вивчають питання цієї проблематики, а саме: Бабічев А. [1], Лукашук В. [2], Кирпале А. [3], Мосьпан Н. [4], Шеломовська О. [5], Радиш Я. [6] та ін.

Однак, попри значну кількість досліджень, залишаються невирішені аспекти досліджуваної проблематики, серед яких питання щодо особливостей прийняття рішень в ЄС у сфері вищої освіти та нормативно-правові документи, якими здійснюється регламентування системи освіти.

Цілі статті. Метою статті є дослідження Європейської моделі організації публічного управління системою вищої освіти, з акцентом на тенденції у вищій освіті, процес прийняття рішень у сфері вищої освіти, та нормативні документи, якими здійснюється регламентування системи вищої освіти. Тому, для досягнення визначеної мети необхідно вирішити наступні завдання:

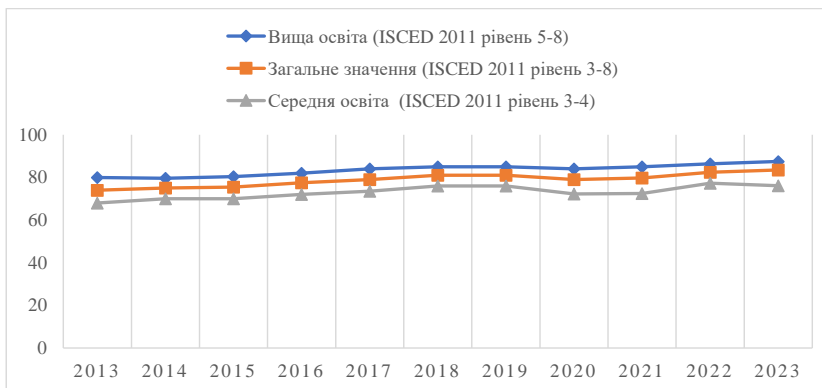
1. Вивчити основні тенденції вищої освіти в ЄС.
2. Вивчити принципи та етапи процесу прийняття рішень у сфері вищої освіти.
3. Дослідити інституції та нормативні документи, якими здійснюється регламентування системи вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Освіта має потенціал для стимулювання соціально-економічного розвитку, це особливо актуально в глобалізованому світі, де висококваліфікована робоча сила може бути перевагою з точки зору продуктивності, інновацій та конкурентоспроможності.

Відповідно до даних Євростату, у 2023 році 43,1% молодих людей віком 25–34 років у ЄС мають вищу освіту [7]. У порівнянні із 2022 та 2021 роками цей показник становив 42% та 41% відповідно. Відмітимо, що ЄС прагне підвищити цей показник.

Досліджено, що у 2023 році рівень працевлаштування недавніх випускників у віці 20–34 років у ЄС становив 83,5% (рис. 1). При цьому, у цьому ж році недавні випускники в ЄС мали більше шансів знайти роботу, ніж їхні колеги-жінки,

різниця між статтями становила 3,0 відсоткових пункти. Рівень працевлаштування недавніх випускників середньої професійної освіти в ЄС у 2023 році склав 81,0%. Рівень зайнятості коливався від 67,5% в Італії до 95,8% на Мальті.

Рис. 1. Рівень зайнятості недавніх випускників (віком 20–34 роки) в ЄС, 2013–2023 рр.

*Джерело: [7].

Зауважимо, що ЄС прагне підвищити цей показник у найближчі роки, що відображає зусилля щодо покращення доступу до вищої освіти та підвищення її якості за допомогою використання різноманітних інструментів.

Досліджено, що під Європейською моделлю організації публічного управління системою вищої освіти розуміють багаторівневий підхід до управління, що поєднує національні стратегії держав-членів із загальноєвропейськими ініціативами та стандартами. Ця модель спрямована на досягнення спільних цілей у сфері освіти, таких як підвищення її якості, доступності, інтернаціоналізації та відповідності викликам сучасного світу.

Процес прийняття рішень в Європейському Союзі щодо вищої освіти є досить складним і багаторівневим, оскільки він залучає різноманітні інституції, органи влади та зацікавлені сторони. Основними принципами, на яких базується цей процес, є:

- субсидіарність – рішення приймаються на найнижчому можливому рівні управління, тобто на рівні, який найбільш ефективно може вирішити конкретну проблему. Це означає, що багато питань вищої освіти регулюються на національному або навіть на рівні окремих університетів;

- додатковість – діяльність ЄС доповнює національні політики, не замінюючи їх. ЄС встановлює загальні рамки та стандарти, а країни-члени відповідають за їхню імplementацію;

- відкритість і прозорість – процес прийняття рішень є відкритим для громадськості, наукових кіл, організацій та інших зацікавлених сторін.

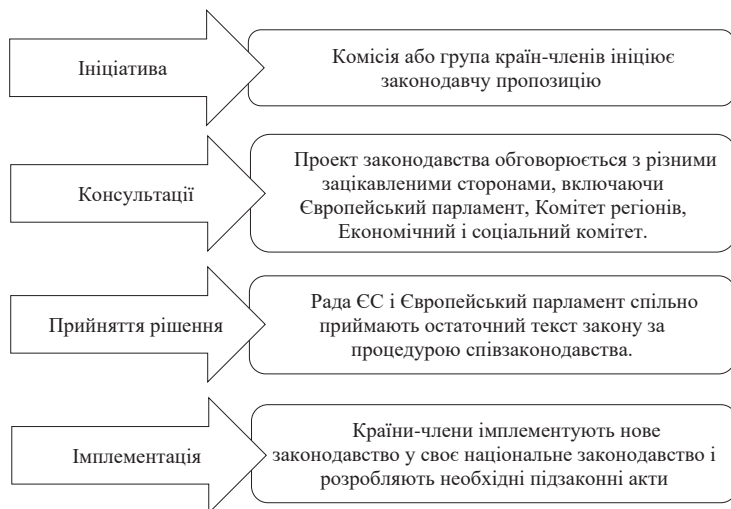
На основі вивчення спеціальної джерел [8–10] встановлено, що основними інституціями, які беруть участь у прийнятті рішень щодо вищої освіти в ЄС є: Європейська Комісія, Рада Європейського Союзу, Європейський парламент, Комітет постійних представників, Економічний і соціальний комітет, Комітет регіонів. Їхні функції описані у табл. 1.

Таблиця 1

**Основні інституції, які беруть участь у прийнятті рішень
щодо вищої освіти в ЄС**

Інституція ЄС	Функція інституції
Європейська Комісія	Ініціює законодавчі пропозиції, розробляє політику та координує співпрацю між країнами-членами
Рада Європейського Союзу	Складається з міністрів урядів країн-членів і приймає остаточні рішення щодо законодавства
Європейський парламент	Разом з Радою ЄС приймає законодавство і контролює діяльність Комісії
Комітет постійних представників	Підготовчий орган Ради, який обговорює проекти актів і готує їх для прийняття Радою
Економічний і соціальний комітет	Представляє інтереси різних соціальних груп, включаючи роботодавців, профспілки та громадські організації, і бере участь у консультаціях з питань європейської політики
Комітет регіонів	Представляє інтереси регіонів і місцевих органів влади і також бере участь у консультаціях

На основі проведеного дослідження можемо визначити, що процес прийняття рішень інституціями ЄС у сфері вищої освіти зазвичай включає такі етапи: ініціатива, консультації, прийняття рішень, імплементація (рис. 2).

Рис. 2. Етапи процесу прийняття рішень інституціями ЄС у сфері вищої освіти

*Джерело: складено автором.

Відмітимо, що процес прийняття рішень щодо вищої освіти в ЄС є складним і багатограним, але він забезпечує високий рівень координації та співпраці між країнами-членами. Завдяки цьому європейська вища освіта є однією з найконкурентоспроможніших у світі. Основними сферами, в яких ЄС приймає рішення щодо вищої освіти є:

– якість освіти – встановлення загальних стандартів якості, забезпечення мобільності студентів і викладачів, визнання дипломів;

- фінансування – розподіл коштів з європейських фондів на підтримку вищої освіти, стимулювання співпраці між університетами;
- дослідження та інновації – створення європейського дослідницького простору, підтримка спільних дослідницьких проєктів;
- соціальна інклюзія – забезпечення рівного доступу до вищої освіти для всіх верств населення;
- цифрова трансформація – розвиток цифрових інструментів і послуг у вищій освіті [9–10].

Досліджено, що Європейський Союз не має єдиного, всеосяжного закону про вищу освіту. Замість цього, європейська політика в галузі вищої освіти базується на низці директив, рішень, рекомендацій та інших документів, які разом формують загальний правовий і політичний каркас. Найважливішими законодавчими актами та ініціативами ЄС у сфері вищої освіти є: Болонська декларація, Рамка кваліфікацій Європейського регіону, Директива 2005/36/ЄС про визнання професійних кваліфікацій, Стратегія ЄС для вищої освіти та ін. (табл. 2).

Таким чином, вищенаведені нормативні документи ЄС мають такі основних сфери регулювання, як: якість освіти (встановлюють критерії якості, акредитація, забезпечення прозорості інформації про навчальні заклади); мобільності (сприяють мобільності студентів і викладачів, визнання дипломів і періодів навчання, отриманих за кордоном); фінансування (розподіл коштів з європейських фондів на підтримку вищої освіти, стимулювання співпраці між університетами); дослідження та інновації (створення європейського дослідницького простору,

Таблиця 2

Найважливіші законодавчі акти ЄС у сфері вищої освіти

Назва документу	Характеристика документу
Болонська декларація	Цей документ, підписаний у 1999 році, ознаменував початок масштабної реформи систем вищої освіти в Європі. Він поставив за мету створити єдиний європейський простір вищої освіти, забезпечити мобільність студентів і викладачів, а також підвищити якість освіти. Болонський процес передбачає впровадження бакалаврських і магістерських програм, кредитно-трансферну систему ECTS та забезпечення якості освіти.
Рамка кваліфікацій Європейського регіону (EQF)	EQF встановлює загальну систему порівняння кваліфікацій, отриманих у різних країнах Європи. Це дозволяє краще розуміти рівень знань, умінь і компетентностей, що відповідають різним кваліфікаціям.
Директива 2005/36/ЄС про визнання професійних кваліфікацій	Ця директива встановлює загальні правила визнання професійних кваліфікацій, отриманих в одній країні-члені ЄС, в іншій. Це полегшує мобільність професіоналів і сприяє інтеграції європейського ринку праці.
Стратегія ЄС для вищої освіти	Цей документ визначає довгострокові цілі ЄС у сфері вищої освіти, такі як підвищення якості освіти, посилення інновацій, сприяння соціальній інклюзії та міжнародній співпраці.

Таблиця 3

Напрями, які визначають сучасний стан і перспективи розвитку вищої освіти в ЄС

Напрямок	Характеристика	Проблеми	Тенденції
Фінансування освіти в ЄС	Основні джерела фінансування: 1. Національні бюджети: головним джерелом фінансування залишаються урядові видатки країн-членів ЄС. 2. Програми ЄС: такі програми, як Erasmus+, Horizon Europe та інші, забезпечують додаткове фінансування для мобільності студентів, інноваційних проєктів та досліджень. 3. Приватні джерела: університети активно залучають гранти, спонсорство та кошти від плати за навчання.	Нерівність між країнами: різниця у фінансових можливостях держав-членів призводить до нерівного доступу до якісної освіти та досліджень. Обмежені ресурси: у країнах з високим рівнем фінансування виникають труднощі з інвестиціями в інфраструктуру.	Збільшення частки бюджету ЄС, виділеної на освіту та дослідження, зокрема через Horizon Europe (100 млрд євро на 2021–2027 рр.). Пошук альтернативних джерел фінансування, зокрема за рахунок партнерств із бізнесом.
Інтернаціоналізація освіти	Інтернаціоналізація є важливим пріоритетом для вищої освіти ЄС, оскільки вона сприяє академічному обміну, культурній взаємодії та підвищенню конкурентоспроможності університетів. Ключові інструменти: програма Erasmus+, Європейські університетські альянси, залучення іноземних студентів.	Міграційні обмеження та проблеми визнання дипломів із країн поза ЄС. Відтік кадрів із менш розвинених країн-членів до провідних освітніх центрів.	Розширення географії Erasmus+ для залучення країн поза межами ЄС. Розробка спільних магістерських програм та подвійних дипломів для полегшення інтеграції студентів.
Адаптація до цифрових викликів	Цифровізація змінює всі аспекти вищої освіти – від способів викладання до управління університетами. Основні досягнення: цифрові платформи (впровадження навчальних платформ, таких як Moodle, Blackboard, та інших для підтримки онлайн-навчання), змішані моделі навчання (поєднання очного та дистанційного навчання), інвестиції у цифрову інфраструктуру (Horizon Europe та Digital Education Action Plan сприяють розвитку технологічних інструментів).	Нерівний доступ до технологій, особливо в країнах із нижчим рівнем фінансування. Низький рівень цифрових навичок викладачів і студентів у деяких регіонах.	Розширення ініціатив для навчання цифровим навичкам (наприклад, CodeWeek). Інтеграція штучного інтелекту для персоналізованого навчання та адміністрування.

підтримка спільних дослідницьких проєктів); соціальна інклюзія (забезпечення рівного доступу до вищої освіти для всіх верств населення); цифрова трансформація (розвиток цифрових інструментів і послуг у вищій освіті).

Слід зауважити, що Європейський Союз приділяє велику увагу забезпеченню високої якості вищої освіти. Це досягається за допомогою комплексного підходу, який включає як загальноєвропейські стандарти, так і автономію закладів вищої освіти. Основними механізмами забезпечення якості вищої освіти в ЄС є [10]:

1. Болонський процес – цей процес, започаткований у 1999 році, спрямований на створення єдиного європейського простору вищої освіти. Він передбачає впровадження бакалаврських і магістерських програм, кредитно-трансферну систему ECTS та забезпечення якості освіти.

2. Рамка кваліфікацій Європейського регіону (EQF) – встановлює загальну систему порівняння кваліфікацій, отриманих у різних країнах Європи. Це дозволяє краще розуміти рівень знань, умінь і компетентностей, що відповідають різним кваліфікаціям.

3. Національні агентства із забезпечення якості – кожна країна-член ЄС має свої національні агентства, які відповідають за оцінку якості освітніх програм і закладів вищої освіти.

4. Самооцінка закладів, тобто заклади вищої освіти самі оцінюють якість своєї роботи та розробляють плани вдосконалення.

5. Зовнішня експертиза – Національні агентства проводять регулярні зовнішні експертизи закладів вищої освіти.

6. Акредитація є обов'язковою процедурою для всіх закладів вищої освіти. Вона підтверджує, що заклад відповідає встановленим стандартам якості.

Вважаємо за доцільне звернути увагу на те, що наведені механізми забезпечення якості вищої освіти також упроваджуються і у вітчизняну систему вищої освіти [11; 12].

Слід відмітити, що система вищої освіти Європейського Союзу стикається з багатьма викликами, які потребують значних ресурсів та інноваційних підходів у публічному управлінні. Фінансування освіти, інтернаціоналізація та адаптація до цифрових змін є трьома ключовими напрямками, які визначають сучасний стан і перспективи розвитку вищої освіти в ЄС (табл. 3).

Таким чином, слід зазначити, що наведені три напрями взаємопов'язані та мають стратегічне значення для забезпечення стійкого розвитку вищої освіти в Європейському Союзі [7; 9].

Висновки. Таким чином, на основі проведеного дослідження можемо резюмувати, що Європейська модель організації публічного управління системою вищої освіти демонструє ефективний приклад інтеграції національних освітніх стратегій із загальноєвропейськими ініціативами, спрямованими на забезпечення якості, доступності та конкурентоспроможності освіти. Аналіз підтверджує, що процес прийняття рішень у цій сфері є багаторівневим і охоплює значну кількість інституцій і нормативних документів, що забезпечують прозорість, субсидіарність та інклюзивність.

Вивчення ролі ключових інституцій, таких як Європейська комісія, а також нормативних документів, показало значущість системного підходу до гармонізації стандартів і механізмів якості. Визначені сфери, в яких ЄС приймає рішення, включно з цифровізацією, соціальною інклюзією та підтримкою досліджень, визначають стратегічні напрями розвитку.

Перспективи розвитку вищої освіти в ЄС пов'язані з посиленням мобільності, удосконаленням механізмів забезпечення якості, цифровою трансформацією та впровадженням інновацій. Ця модель може слугувати орієнтиром для інших регіонів світу, які прагнуть до інтеграції своїх освітніх систем із глобальними процесами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бабічев А. В. Зарубіжний досвід із питань управління змінами в системі вищої освіти. *Теорія та практика державного управління*. 2017. Вип. 2. С. 192-200.
2. Лукашук В. Управління реформами вищої освіти: європейський досвід. *Український соціологічний журнал*. 2012. № 1-2. С. 48-53.
3. Кирпале А. В. Досвід управління системою освіти в європейських країнах. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2022. № 2 (33). С. 29-33.
4. Мосьпан Н. Механізми регулювання взаємодії вищої освіти з ринком праці в європейському союзі. *Освітologia*. 2016. Вип. 5. С. 45-50.
5. Шеломовська О. М. Моделі державного управління вищою освітою в країнах Європейського союзу. *Актуальні проблеми державного управління*. 2011. № 1 (41). С. 461-470.
6. Радиш Я. Ф. Особливості підготовки фахівців (медіаторів) в умовах магістратури публічного управління та адміністрування. *Наукові інновації та передові технології*. 2024. Вип. 2(30). С. 520-529.
7. Education and training statistics at regional level. Eurostat. URL : <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-eurostat-news/w/ddn-20241125-1> (дата звернення: 28.12.2024).
8. Європейського плану дій із соціальних прав. URL : <https://op.europa.eu/webpub/empl/european-pillar-of-social-rights/en/> (дата звернення: 28.12.2024).
9. Education. European Commission. Офіційний сайт. URL : https://commission.europa.eu/education_en (дата звернення: 28.12.2024).
10. European Education Area. European Commission. URL : <https://education.ec.europa.eu/> (дата звернення: 28.12.2024).
11. П'ятничук І.Д. Класифікація механізмів публічного управління вищою освітою. *Науковий журнал «Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. 2023. Том 34 (73). № 6. С. 46-52.
12. П'ятничук І.Д. Економічний механізм публічного управління вищою освітою. *Держава та регіони. Серія: Публічне управління і адміністрування*. 2024. № 3. С. 82.-88.

REFERENCES:

1. Babichev, A. V. (2017). Zarubizhnyi dosvid iz pytan upravlinnia zminamy v systemi vyshchoi osvity [Foreign experience in managing changes in the higher education system]. *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia*, 2, 192-200 [in Ukrainian].
2. Lukashchuk, V. (2012). Upravlinnia reformamy vyshchoi osvity: yevropeyskyi dosvid [Management of higher education reforms: European experience]. *Ukrainskyi sotsiologichnyi zhurnal*, 1-2, 48-53 [in Ukrainian].
3. Kyrpale, A. V. (2022). Dosvid upravlinnia systemoiu osvity v yevropeyskykh krainakh [Experience in managing the education system in European countries]. *Publichne upravlinnia ta mytne administruvannia*, 2 (33), 29-33 [in Ukrainian].
4. Mospan, N. (2016). Mekhanizmy rehuliuвання vzaemodii vyshchoi osvity z rynku pratsi v Yevropeiskomu Soiuzu [Mechanisms for regulating the interaction of higher education with the labor market in the European Union]. *Osvitologia*, 5, 45-50 [in Ukrainian].
5. Shelomovska, O. M. (2011). Modeli derzhavnoho upravlinnia vyshchoiu osvitoiu v krainakh Yevropeiskoho Soiuzu [Models of public governance in higher education in European Union countries]. *Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia*, 1 (41), 461-470 [in Ukrainian].
6. Radysh, Ya. F. (2024). Osoblyvosti pidhotovky fakhivtsiv (mediatoriv) v umovakh mahistratury publichnoho upravlinnia ta administruvannia [Features of training specialists (mediators) in the context of master's programs in public governance and administration]. *Naukovi innovatsii ta peredovi tekhnologii*, 2 (30), 520-529 [in Ukrainian].

7. Education and training statistics at regional level. Eurostat. Available at: <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-eurostat-news/w/ddn-20241125-1> (accessed: 28.12.2024).

8. European Pillar of Social Rights Action Plan. Available at: <https://op.europa.eu/webpub/empl/european-pillar-of-social-rights/en/> (accessed: 28.12.2024).

9. Education. European Commission. Official website. Available at: https://commission.europa.eu/education_en (accessed: 28.12.2024).

10. European Education Area. European Commission. Available at: <https://education.ec.europa.eu/> (accessed: 28.12.2024).

11. Piatnychuk, I. D. (2023). Klasyfikatsiia mekhanizmiv publicnogo upravlinnia vyshchoiu osvitoiu [Classification of mechanisms of public governance in higher education]. *Naukovyi zhurnal «Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho*, 34 (73), 6, 46-52 [in Ukrainian].

12. Piatnychuk, I. D. (2024). Ekonomichni mekhanizm publicnogo upravlinnia vyshchoiu osvitoiu [Economic mechanism of public governance in higher education]. *Derzhava ta rehiony. Serii: Publichne upravlinnia i administruvannia*, 3, 82-88 [in Ukrainian].